

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
אמור
אייר ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

ביאור דברי הרמב"ם בהלכות מילה בעניין המצוה מן המובחר למול בברזל, ומה המקור לכך.

בעניין הורדת סכין מעל השלחן בזמן ברכת המזון, ומה הדין לגבי רובה או אקדח. מדוע בפסוק "עשה לך חֲרָבוֹת צורים" האות ח"ת היא בגעיא.

התייחסות מרן שליט"א לאסון רעידת האדמה שקרה השבוע בארץ נפאל, והלקח שיש לנו ללמוד מהאסון הנ"ל.

בהילולא של מהרי"ץ, האם אמירת פיוט "יגדל אלדים חיי" בניגון המקובל בידינו בכלל איסור שירה בימי ספירת העומר, והאם מותר לומר אז "הללות" בימים אלו. השלמה לגבי השאלה כיצד יתכן שמצד אחד ימי העומר המה ימי דין, ומאידך הם כחולו של-מועד, והאם ישנו הבדל בין הימים לבין הלילות בימי ספירת העומר.

עניין אכילת שיורי האפיקומן כסגולה לשמירה, ומעשה בהגרח"ש גריינמן זצוק"ל שנתן שיורי מצה לאשה שלא נפקדה בפרי בטן, ושזכתה להיפקד לאחר אכילתם.

התייחסות מרן שליט"א למ"ש בספר "אוצרות התורה" [פרשת שמיני] בנוגע לביקורו של הרמב"ם בארץ תימן וכו', ודחיית הדברים הנ"ל.

השלמה בעניין כשרות מצה נפוחה בפסח.

הערת מרן שליט"א בנוגע להקדמת הספר פסקי מהרי"ץ – שערי טהרה, שיצ"ל כעת במהדורא חדשה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 058-70-20-222

שלוחה 7

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 427

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 303

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בלי"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

ביאור דברי הרמב"ם בהלכות מילה בעניין המצוה מן המובחר למול בברזל, ומה המקור לכך. בעניין הורדת סכין מעל השלחן בזמן ברכת המזון, ומה הדין לגבי רובה או אקדח.

כתב הרמב"ם בהלכות מילה [פ"ב הל"א], הכל כשרים למול. ואפילו הערל, ועבד, ואשה, וקטן, מלין במקום שאין שם איש. כל יהודי, כשר לעשות ברית מילה. אבל גוי לא ימול כלל וכו'.

ממשיך הרמב"ם וכותב, ובכל מלין, אפילו בצור ובזכוכית, ובכל דבר שכורת. מצד הדין, אפשר לעשות את הברית מילה, אפילו בצור, דהיינו אבן קשה וחזקה. כמו שכתוב אצל משה רבינו, ויתקח צפורה צר, ויתכרת את ערלת בנה וגו' [שמות ד', כ"ה]. וכן בזכוכית, ובכל דבר שכורת. ישנו דבר אחד, אשר חכמים מוציאים אותו מן הכלל. ולא ימול בקרומית של-קנה, מפני הסכנה. הרי הקנים, נחלקים לקיסמים. א"כ ח"ו הם יכולים להיפרד לחלקים קטנים, ולעשות את התינוק 'כרות שפכה'. הדבר מסוכן מאד. לולא זאת, היה אפשר למול גם בזה.

ומסיים הרמב"ם, והדבר מובא גם בשו"ע [וי"ד סי' רס"ד סעיף א'], מצוה מן המובחר, למול בברזל. למרות שמצד הדין, כשר למול בכל הדברים הנ"ל, אבל מצוה מן המובחר, שהמילה תהיה דוקא בברזל. בין בסכין, בין במספרים. לא חייב לחתוך דוקא בסכין, אפשר גם עם מספרים, מצד הדין. אבל מסיים הרמב"ם, ונהגו כל ישראל בסכין.

רוב הדברים שכתב הרמב"ם בהלכה זו, יש להם מקור בש"ס. אבל מה שכתב, כי 'מצוה מן המובחר למול בברזל', אין לכך שום מקור, וגם המפרשים אינם מציינים מקור לכך. הכסף משנה כותב, ומה שאמרו מצוה מן המובחר וכו'. בהרבה מקומות, כאשר הכס"מ לא מצא מקור, הוא השאיר לעצמו מקום חלק, בכדי

להשלים זאת לאחר מכן. כי בינתיים, הוא לא מצא את המקור. אבל בסוף, הספר נדפס כך, ובנ"ד עד היום אף אחד לא מצא מקור מפורש לכך. אולי בהמשך נראה, כי ישנן רק משמעויות לעניין זה.

שאלה מהקהל: זה לא בגלל השריון של גלית? תשובת מרן שליט"א: אכן, אבל זהו מדרש מפי השמועה. זה לא נמצא כתוב במדרשים שלפנינו. תכף נראה זאת בעז"ה.

ערוך השלחן כותב [סי' רס"ד סעיף ט"ז], כי נראה לו, שמקור דברי הרמב"ם הוא מן הפסוק הכתוב אצל יהושע, בעת ההיא אמר י"י אל יהושע, עשה לך חרבות צרים, ושוב מל את בני ישראל שנית. ויעש לו יהושע חרבות צרים, וימל את בני ישראל, אל גבעת הערלות [יהושע ה', ב'-ג']. יהושע מל את בני ישראל, אלה אשר לא נימולו בדרך במדבר מפני הסכנה, כיון שרוח צפונית היתה נושבת. ויש אומרים, כי גם אם הם מלו, אבל הם לא פרעו. ישנם כמה פירושים, מה היתה הסיבה, שיהושע היה צריך למול את ישראל שנית. בכל אופן, הקב"ה מצוה את יהושע, תעשה לך חרבות צורים, ושוב ומול את בני ישראל. צריך להבין, מה הפירוש 'חרבות צורים'?

כותב בעל ערוך השלחן כך, ומצוה מן המובחר למול בברזל, בין בסכין בין במספרים. ונהגו למול בסכין. וייראה לי, שדבר זה מפורש ביהושע, דכתיב "בעת ההיא אמר י"י אל יהושע, עשה לך חרבות צורים, ושוב מל את בני ישראל". ותירגם יונתן, "אזמילון חרפיין". וכן פירש רש"י, כדכתיב [בתהלים פ"ט, מ"ד] "אף תשיב צור חרבו". ומדצוה הקדוש ברוך הוא למול בברזל, שמע מינה דכן היא עיקר המצוה. הקב"ה אמר ליהושע, תמול בחרב ברזל. והא דכתיב "ותקח צפורה צור", למה ציפורה לא מלה בברזל? יש לומר, מפני שהיו בדרך, ולא נודמן לה סכין יפה למול בו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לא רק בעל ערוך השלחן, הביא ראיה מן הפסוק הזה. ראיתי כי ישנם עוד כמה מפרשים, אשר כתבו כך. מהר"ץ חיות בשו"ת שלו [שו"ת מהר"ץ, סימן ס', באמצע התשובה] אומר כך, והסמך לדברי הרמב"ם, דסכין מצוה מן המובחר, אף דנושאי כליו לא הורו לנו המקור, נראה לי דדעתו כיון דמבואר בקרא דהשי"ת ציוה ליהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית, ובתרגום יונתן המקובל מפי הנביאים תירגם 'אזמילון חריפין, ומפני זה כיון דבא הדיבור מפורש מפי ה' ליהושע, שיהיה המילה על ידי סכין של-ברזל, אין לך מצוה מן המובחר גדול מזה. הוא מבין, כי זה לא שהקב"ה קובע, כי חייב הדבר להיות כך. אלא, שהקב"ה מצוה אותו כך, רק למצוה מן המובחר, שהרי הדבר אינו כתוב בתורה. אולי הקב"ה ציוה רק את יהושע לעשות כך, אבל הדבר אינו מחייב את כולם, שגם הם צריכים לעשות כך. כי אחרת, מה נפשך. אם הקב"ה אומר לעשות כך, היה צריך לומר שזהו ממש חובה.

גם החתם סופר בחידושו על מס' שבת נדף קל"ד ע"ב מביא זאת, אבל לכל הפחות הוא קצת הסתפק בכך. וז"ל, הרמב"ם פ"ב ממילה כתב, מצוה מן המובחר בברזל. וכ"כ בשו"ע יו"ד סימן רס"ד סעיף ב'. ובכסף משנה, לא הראה מקומו. ועיין פרישה סי' רס"ד. ואולי מדכתוב עשה לך חרבות צורים, משמע חרב דוקא. אבל הוא מסיים, ועיין תרגום אונקלוס שפירש 'זתקח צפורה צור', טינרא. דהיינו, אבן חזקה. והוא מציין עוד כמה מקורות וכו'. הדבר נראה, כי החת"ס אינו כ"כ בטוח, כי זהו אכן הפירוש. אבל אולי, זהו המקור לדברי הרמב"ם.

המפליא ביותר, זהו בעל מדרש הגדול, לרבינו דוד עדני. על הפסוק 'זתקח צפורה צור', הוא כותב כך, תניא, בכל מזהלים, בין בצור, בין בזכוכית, בין בסכין, בין במספרים, וכל דבר שכורת. ונהגו כל ישראל בסכין. לכאורה נראה, כי הוא מעתיק את לשון הרמב"ם.

ויכולה מקשה. כל דברי ערוך השלחן, הם תמיהה עצומה.

ראשית, מי אמר לבעל ערוה"ש, כי ה'חרבות צורים' הללו, היו מן הברזל? הרי אדרבה, 'צור' זהו סלע קשה. ואם תאמר, כי הקב"ה ציוה את יהושע למול ב'חרבות צורים' העשויים מן הברזל, א"כ מדוע הרמב"ם כותב, שזהו 'מצוה מן המובחר'? אולי הדבר מעכב? וכן לגבי מה ששאל על עצמו, מהכתוב אצל ציפורה, מדוע היא לקחה צור? אינני יודע, מה הקושיא? הרי הדבר היה, עוד מלפני יהושע? עד תקופת יהושע, יכלו למול בכל מה שירצו, ורק כעת אומר הקב"ה ליהושע, 'עשה לך חרבות צורים', דהיינו ברזל, לפי דבריו.

והוא עכ"פ מתרץ את זאת, כי אכן גם בזמנם, היה צריך לעשות את המילה בברזל. הדבר אינו כ"כ מובן. כי בפשטות, 'חרבות צורים' היינו, כפי שמפרש תרגום אונקלוס, 'אזמילון חריפין'. 'אזמילון' היינו בלשון יחיד איזמל. שוב הפעם, הדבר תלוי, ממה עושים אותו? ו'חריפין' היינו, שהם חדים. יוצא א"כ, כי 'חרבות צורים' פירושו, חרבות שהם חדים. אבל לא כתוב, שהם עשויים מן הברזל.

ואכן, כל המפרשים, אינם אומרים כדברי ערוך השלחן. אדרבה, הרלב"ג [שם בס' יהושע] אומר, כי ה'צורים', היו עשויים מן הנחושת, כיון שהוא החזק והטוב בשביל המילה. והרמב"ם בעצמו, כאשר הוא מפרש [בספר המורה] את המלה 'צור', הוא מסביר שם מהו המושג צור, כגון הקב"ה הנקרא צור, כמו שנאמר ה'צור תמים פָּעֵלוּ [דברים ל"ב, ד'], הוא אומר כי יש למלה הזאת כמה וכמה פירושים, אבל את הפסוק הזה הוא מביא בקשר לאבן, ולא בקשר לברזל. מאידך, הרמב"ם בעצמו במס' כלים [פרק י"ג שם], כותב לגבי 'המעצד והאיזמל', שם הרמב"ם אומר שהוא עשוי מן הברזל. ישנה סתירה בדברי הרמב"ם. הרמב"ם בעצמו, פעם מפרש כך, ופעם מפרש אחרת. א"כ, עכ"פ אין כל הוכחה מזה.

קשה לדעת זאת. פעמים רבות, בעל מדרש הגדול כותב דברים, אשר אין לנו אותם בספרי חז"ל שלפנינו. ובכמה פעמים רואים, כי הוא העתיק את דבריו מן הרמב"ם, אבל לפעמים הוא מביא אותנו בשינוי. למשל, בנדון דידן. הדבר איננו מובן. הרי אם הוא העתיק את דברי הרמב"ם, א"כ מדוע העתיק רק את סוף ההלכה, ונהגו ישראל בסכין, והשמיט את המלים 'מצוה מן המובחר למול בברזל'? אם הוא הביא, כי 'נהגו כל ישראל בסכין, משמע שהוא העתיק את הרמב"ם, כמעט כפי לשונו. א"כ, מדוע השמיט את הרישא, כי 'מצוה מן המובחר למול בברזל'? הדבר אומר 'דרשני'.

אמנם לגבי מדרש הגדול, אין כל הוכחה, ממה שכתב בלשון 'תניא', שזהו מאמר חז"ל ממש. כי בעל מדרש הגדול, יכול לכתוב גם על דברי הרמב"ם, בלשון 'תניא', או 'תנו רבנן'. ר"ל אפי' לגבי דבר, שבודאי שהרמב"ם כתבו מדעת עצמו. אבל כאשר רואים, שישנם שינויי לשון, כגון בעניינינו, יכול להיות שהיה מקור משותף לשניהם, והוא לא שאב מהרמב"ם.

למשל, הרמב"ם כותב את ההלכה, שצריכים לספור ספירת העומר מעומד. אין לכך שום מקור בש"ס. אולם במדרש הגדול, הדבר מובא בשם חז"ל, כפי שהראשונים מביאים זאת מהפסיקתא. ידוע שהיו להם ספרים, אשר נאבדו מאיתנו.

בכל אופן, ישנה קצת משמעות, מכך שהוא מדלג את המלה 'ברזל'. ואכן לכאורה, הדבר גם קצת תמוה. שהרי לגבי כל המצוות, קיי"ל דאין עושים אותן מברזל. כמו שנאמר, וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ, מִזְבֵּחַ אֲבָנִים, לֹא תִנְיֶיךָ עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל [דברים כ"ו, ה']. הדבר אכן פלא. מדוע שיעשו ברית מילה, עם ברזל דוקא? הרי הברזל, מקצר ימיו של־אדם? כמו שנאמר, כִּי תִרְבֶּךָ הַנֶּפֶת עֲלֶיהָ וְתַחֲלֶלְהָ [שמות כ', כ"א], אמרו חז"ל [מסכת מדות פ"ג משנה ד'], אינו בדין,

שינוף המקצר על המאריך. הרי המזבח, מאריך ימים. לכן נאמר, לֹא תִבְנֶה אֶתֶּהָן גְּזִית [שם]. דהיינו, שלא לסתת אבנים למזבח, על ידי הברזל. אלא, אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְגו' [דברים כ"ו, ו']. אם כן, מדוע לגבי ברית מילה, אנו מעדיפים את הברזל?

גם בזמנינו, הדבר הוא כך. המוהלים והשוחטים, משתמשים בסכין של־פלדה, שהוא ברזל חזק, שאינו מחליד. כך המקובל בכל ישראל.

ידידנו הרב אציל הי"ו, 'הערה את מקורו'. הוא הזכיר מקודם, כי ישנו מדרש כזה. ואעפ"י שאינו נמצא במדרשים שלפנינו, אבל מביאים זאת בכמה ספרים, ושעל פיו נהגו למול בברזל.

הראשון הידוע שמביא את המדרש הזה, זהו הפרישה על הטור [ו"ד סי' רס"ד אות ז']. ולקמן נביא שהדבר הובא כבר בספר המנהיג. הפרישה כותב, כי הוא שמע טעם לכך, מדוע מצוה מן המובחר למול בברזל, על פי המדרש, שכך הובטח לברזל, ביום שנלקה הכובע של־ברזל, שהיה בראשו של־גלית לפני דוד. לגלית היה כובע של־ברזל על הראש. א"כ, כיצד הצליחה האבן של־דוד המלך, לבקוע את הברזל? אלא, היה נס באופן מיוחד, שהברזל נבקע מפני האבן של־דוד. ולכן הברזל קיבל הבטחה, כי מכאן ואילך, יעשו את הברית מילה בברזל.

לפי־זה מוכרחים לומר, כי ה'חרבות צורים' בזמן ביהושע, היו מן האבן. כי רק מימות דוד המלך, התחילו לעשות ברית מילה בברזל, בגלל הבטחה מיוחדת שניתנה לברזל. והדבר הזה מובא כך בעוד הרבה ספרים, ובכל מיני סגנונות.

מאריך בכך, הרב שפתי כהן [פרשת שמות], זהו בעל הפירוש המפורסם על התורה, והביא את דבריו גם בעל ספר 'זכר דוד' על הלכות מילה

שערי יצחק – השיעור השבועי

להרוג את גלית, הברזל היה חייב להתרכך, בכדי שתוכל האבן לעבור דרכו. ואעשה לך חלק בקדושה. דהיינו, איזמל של-מילה, וסכין של-שחיטה. מכאן ואילך, מלים ושוחטים בברזל. וזה אחד מהדברים, שהשליט הקב"ה הרך בקשה. בסגנון הזה, מתנבאים בכמה וכמה ספרים.

אבל יש לי כאן, פליאה עצומה. הרי הכובע של גלית, הוא לא היה מן הברזל, אלא מן הנחושת, כדמפורש בפסוק. הלא הוא בעצמו כותב זאת. אמנם הפרישה אמר, כי הכובע היה מברזל, ולכן מלים בברזל. אבל השפתי כהן, מצד אחד הוא כותב, 'וזהו לו כובע נחושת'. ומאידך הוא כותב, 'זהקב"ה אמר לברזל'. אינני מבין זאת.

שאלה מהקהל: הנחושת אינה סוג של-ברזל? תשובת מרן שליט"א: לא. נחושת זה לא סוג של-ברזל. ישנן כמה מיני מתכות, כגון שנאמר **אֶת הַזָּהָב, וְאֶת הַכֶּסֶף, אֶת הַנְּחֹשֶׁת, אֶת הַבְּרָזֶל, אֶת הַבַּדִּיל, וְאֶת הָעֶפְרַת** [במדבר ל"א, כ"ב]. הנחושת, היא מין מתכת, אבל איננה ברזל. יתירה מכך, א"כ לפי דבריך, אפשר לעשות ברית מילה גם בנחושת, ועוד לא ראינו מי שיעשה ברית מילה בנחושת. אולי אפי' היה עדיף, למול בנחושת, בכדי שלא יונף המקצר על המאריך. לכאורה אם זה נכון, היינו צריכים להעדיף את הנחושת, יותר מן הברזל.

בפסוק בספר שמואל [א' י"ז, ה'–ז'] כתוב כך, **וַיֵּצֵא אִישׁ הַבָּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גְּלִית שְׁמוֹ מִגַּת, גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרַת. וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ, וְשָׂרְיוֹן קִשְׁקָשִׁים הוּא לְבוּשׁ, וּמִשְׁקַל הַשָּׂרְיוֹן חֲמִשָּׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת. וּמִצַּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו, וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפוֹ. בְּנִתְיִים לֹא מוֹזְכָר הַבְּרָזֶל כָּלֵל. אֲמֵנָה בַּהֲמִשָּׁךְ, מוֹזְכָר הַבְּרָזֶל, וְחֵץ [וְעֵץ] חֲנִיתוֹ פְּמָנֹר אֲרָגִים, וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מְאוֹת שְׁקָלִים בְּרָזֶל, וְנִשְׂא הַצֶּנֶה הַלֵּךְ לְפָנָיו. אֲבָל עַל רֹאשׁוֹ, הִיא כֹּבֵעַ מִנְחֹשֶׁת. וּבִסּוֹף כְּתוּב, כַּאֲשֶׁר בָּא אֵלָיו דוֹד,**

[ומאמר ראשון פרק ס"א]. וז"ל, אמנם הגם הלום מצאתי, דבימי קדם לא נבחר הברזל למצות המילה, אלא אחר כמה וכמה שנים נקבע הברזל למצוה זו, ע"י מעשה שהיה, כמו שנראה ממ"ש הש"ך בפרשת שמות דף ע"ב על פסוק ותקח צפורה צור וגו' וז"ל, שמעתי, שוב הפעם, הם מביאים מדרש, בלשון 'שמעתי'. גם להם בעצמם, לא היה זאת במדרש שלפניהם. אבל זאת היתה שמועה מקובלת, עכ"פ אצל חכמים מסויימים, והם כתבו זאת כך, ומשם הדבר נתפרסם. למה צור ולא סכין? למה ציפורה, מלה בצור? וכי לא היה להם סכין? כי ודאי היה להם סכין. מי שלוקח אשתו ובניו, והולכים במלון, אין ספק שלוקחים כל תשמישי הבית. אם הם הולכים כמה ימים בדרך, הם צריכים לקחת איתם כלי בית, בכדי להשתמש בהם בדרך. או שהם מביאים זאת מן הבית, או לכל-הפחות שהיה להם זאת שם. וכי אין להם סכין? הרי סכין, זהו דבר שימושי, אשר צריכים אותו עבור המשפחה. אלא, לפי שהברזל לא היה לו חלק בקדושה, אדרבה, היה סכין, אבל הם לא רצו להשתמש בסכין העשוי מברזל, שנאמר 'לא תניף עליהם ברזל'. לזה, לא נזכר סכין בתורה. שאף בעקידה נאמר, לגבי יצחק אבינו, 'זיקח את המאכלת', דבר שחותך ואוכל. 'מאכלת', היינו סכין. זהו דבר המשמש לשחיטה. וכן ביהושע נאמר לו, 'עשה לך חרות צורים', ואמרו בילקוט 'גלבין דטנרי'. הרי 'חרבות צורים', פי' טינרא. וכן 'מצוד החלמיש', 'מטינרא תקיפא'. לא ניכנס כעת, לפירוש המלה 'גלבין'. אמנם המלה 'טינרא' מובנת, אבל לגבי המלה 'גלבין', יש כמה וכמה משמעויות. אולי נראה זאת בהמשך. בעל יפה תואר, מסביר בזה פירוש מחודש.

אבל כשבא דוד להרוג לגלית, ולקח ה' חלוקי אבנים ונעשו אבן אחת, והיה כובע נחשת על ראשו, א"ל הקב"ה לברזל, תרכך עצמך שתיכנס בך האבן. הקב"ה דרש מהברזל, הודיע וציוה אותו, שהאבן תצליח לעבור. בכדי

וְהָיָה כִּי קָם הַפְּלִשְׁתִּי, וַיִּלָּךְ וַיִּקְרַב לְקִרְבַּת דָּוִד, וַיִּמְהַר דָּוִד וַיִּרֶץ הַמַּעְרָבָה לְקִרְבַּת הַפְּלִשְׁתִּי. וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַפְּלִי, וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיִּקְלַע וַיִּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אֶל מַצְחוֹ, וְהַטְּבַע הָאֶבֶן בְּמַצְחוֹ, וַיִּפֹּל עַל פְּנֵיו אֶרְצָה [שם שם, מ"ח-מ"ט].

חכם אחד רצה לתרץ, כי השר של-נחושת ושל-ברזל, זהו שר משותף.

אותו החכם, נשאל שאלה מעניינת. הרי כידוע, בשעת ברכת המזון, מורידים מעל השלחן סכין של-ברזל. לגבי סכין שאינה מן הברזל, כבר דנו בכך בפוסקים, כגון הפרי מגדים וכו'. אבל שאלו אותו, מה הדין, כאשר מונח אקדח או רובה על השלחן? האם צריך להוריד גם אותו בשעת ברכת המזון, או שלא?

הדבר מובא בקובץ אור ישראל [קובץ מ"ו שנה י"ב אות ט"ז] בזה"ל, מה ששאל שבמשנה ברורה [סימן ק"פ ס"ק י"א] הביא מהבית יוסף שני טעמים, למה צריך לכסות הסכין בשעת ברכת המזון. האחד, שהברזל מקצר ימי האדם, ואינו דין שיהא מונח על השלחן, שדומה למזבח שמאריך ימי אדם, דעל כן כתיב 'לא תניף עליהם ברזל'. כמו שנאמר, 'זה השלחן אשר לפני יי' [ויחזקאל מ"א, כ"ב]. לכן, לא טוב להשאיר את הסכין על השלחן, כיון שהברזל מקצר. זהו טעם אחד. וטעם השני, בשם רבינו שמחה, לפי שפעם אחד הגיע אחד לברכת בונה ירושלים, ונזכר חרבן הבית, הוא התפלל על ירושלים, כ"כ היה לו צער, הוא כ"כ התמרמר, ותקע סכין בבטנו. ועל כן נהגו לסלקו בשעת ברכת המזון עכ"ד. אלו שני הטעמים, המובאים בפוסקים.

א"כ שאלו אותו, מה הדין לגבי רובה או אקדח? מתוך כך, הוא נכנס לשאלה הזאת. לפי מה שראיתי, הוא היחידי שהרגיש בשאלה שלנו. בתוך כדי הדברים, הוא כותב [בדף ט"ז] כך,

ביקש דוד, ששר המתכת יניח האבן ליכנס דרך המתכת, ובשכר זה ימולו בעתיד את התינוקות בסכין של ברזל, ויניחו מלמול בצור, והלא מלין בברזל והכובע היה של נחשת. ומשמע, דשר של מתכת ונחשת, הכל אחד. הוא שרו של מתכת, וכולל ברזל ונחשת וכו'. דאם שני שרים הם, מה עניין ברזל לנחשת?

שוב מצאתי בפרי מגדים שם [בסימן ק"פ א"א ס"ק ד'] מסתפק בשאר מיני מתכות, אם צריכים להסיר מעל השלחן. ונראה, דאף לדעת וטעם רבינו שמחה, צריך להסיר סכין של ברזל, וכמעשה שהיה, ולא סכין של דבר אחר או כלי אחר. והוא הדין לשאר כלי משחית, דלא הנהיגו אלא כמעשה שהיה.

נראה לפענ"ד, כי ראשית, התירוץ הזה, שיש להם שר משותף, הוא תירוץ מאד דחוק. ובכל אופן קשה, הרי הבטחה היתה לנחושת, א"כ מדוע עושים בברזל? דהיינו, גם אם הם משותפים, אפשר היה לעשות גם בזה וגם בזה.

שנית, הדבר בכלל אינו דומה האחד לשני. הנדון בפוסקים הוא, מה הדין לגבי סכין שאינה עשויה מברזל, אלא מדבר אחר. שהרי בעצם, אפשר להרוג גם בזכוכית, לנפץ את הכוס העשוי ממנה, ולא מצאנו שצריך להורידה בשעת ברכת המזון. אלא מאי, מעשה שהיה כך היה. דהיינו, זהו לפי המעשה שהיה עם אותו אדם. לכן הפוסקים דנים, האם חייבים להוציא את הסכינים גם ביום שבת, שהרי המעשה היה ביום חול. או מה הדין, לגבי כלים אחרים.

לכן מסקנתו היא, כי הכל לפי המעשה שהיה. ולכן, בכל כלי משחית לא הנהיגו זאת, אלא כמעשה שהיה. הוא מזכיר כאן, את העניין של סנדל המסומר, המובא במס' שבת ודף ס' ע"א. אינני יודע, האם הדבר דומה, או שלא.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מפורש. בפסוק כתוב, שהכובע היה מנחושת. והוא אומר, שהכובע היה מברזל. והכה דוד המלך לגלית הפלשתני. ואמרה האבן לכובע, תן לי מקום, ואכנס לראש הפלשתני. וענהו הכובע, לא אתן לך מקום, בעבור ישראל, שאין משלימין עם הברזל שום מצוה. אם אתם אוכלים, מסירין אותו מעל השלחן בשעת הברכה, שלא אהיה שם מצוי באותה המצוה. אמרה לו האבן, דע כי השלחן דומה למזבת, שנאמר [יחזקאל מ"א] וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יי'. ועל השלחן כתיב [שמות כ'] כי חרבך הנפת עליה ותחללה. לפי שאין ראוי שיעלה המקצר על המאריך, והשלחן מאריך ימים, שאיפשר שיעשה גמילות חסדים עם שצריך לו. והמקצר, הוא הסכין, שמקצר ימיו של-אדם. לפיכך, חובה עלינו להסירו על השלחן. אבל, אל יחר בעיניך. בשכר זה, תזכה לשתי מצות. שיהיו מוהלין עם ברזל מכאן ואילך, כי קודם לכן לא היו מוהלין אלא בצור, שנאמר [שם ד'] ותקח צפרה צור. ושיהיו שוחטין עם ברזל מכאן ואילך. מיד נתן לה הכובע מקום, ותטבע האבן במצחו. כן יאבדו כל אויבינו.

ישנם עוד כמה מפרשים, האומרים כך. והדבר תמוה מאד. צריך עיון גדול.

אבל אפשר ליישב, את עיקר הקושיא. דהיינו, נכון שהיה לו על הראש כובע נחושת, אבל זאת אינה ראייה, כי כך היה לו גם על מצחו. הרי הפסוק אומר, ותטבע האבן במצחו. בדר"כ מבינים, שהיה לו כובע נחושת, וגם על המצח היה לו נחושת. אבל, הדבר לא חייב להיות כך. כיון שבפסוק כתוב, ושריון קשקשים הוא לבוש. דהיינו, בכדי להגן על עצמו, חוץ מכך שהוא היה מפחיד בגבהו ובמדותיו, הוא גם היה סגור מכל הכוונים, עד שא"א היה לפגוע בו. הוא כיסה את עצמו, מראשו ועד רגליו, ועל גופו היה 'שריון קשקשים'. מבאר רש"י, כמין קשקשות דגים, עשויין מברזל, נופלים על גב השריון. ס"א נקבי השריון, קשקשת לכל נקב.

בכל אופן, ישנו הבדל גדול ביניהם. דהיינו, לגבי רובה או אקדח, הדבר מיועד אך ורק בכדי להשחית. אין עוד מה לעשות, ברובה או באקדח. אבל לגבי הסכין, הרי אפשר להשתמש בו גם לדברים רבים אחרים. הוא משמש גם לצורך האוכל, ודברים מועילים וטובים נוספים, והוא גם יכול להיות מסוכן ח"ו. על כך יש לדון, האם גזרו רק על סוגים של ברזל, או האם גזרו גם לגבי שבת, או רק לגבי יום חול, שהרי המעשה של-אותו אדם שהרג עצמו, היה בחול. כמובא המעשה בסנדל המסומר, בגמ' מס' שבת, היה בשבת. לכן גזרו, רק בשבת, כפי המעשה שהיה.

אם כן חושבני, שהדבר ברור ופשוט, כי אסור שבשעת ברכת המזון, יהיה על השלחן רובה או אקדח. כיון שהשימוש היחידי שלהם, הוא רק לקצר ימים של-אנשים. אין בכך כל תועלת אחרת. אלא או להרוג, או עכ"פ להפחיד מכך. משא"כ לגבי הסכין.

בכל אופן, לגבי השאלה ששאלנו, כיצד אפשר להבין זאת? הרי הכובע של-גלית, היה מנחושת, ולא מברזל?

וביותר מפליא, כיצד הם כותבים, שהכובע שלו היה מהברזל? הרי זהו ההיפך, ממה שכתוב בפסוק במפורש? אין לי תירוץ על השאלה הזאת. ברצוני לומר תירוץ על עיקר השאלה, אבל אינני יודע, כיצד הדבר היה במציאות.

למשל, מובא בקובץ שיטות קמאי על מס' חולין ודף פ"ג ע"ב, שאלה, אם כן למה אנו שוחטין בסכין, יותר משאר הדברים החותכין? הרי מצד הדין, אפשר לשחוט בהרבה דברים? עונה על כך בספר המנהיג [שו"ת שלהלכות שחיטה], תשובה, דע, כי יש צריך דבר התלוש. ועוד, שהיה מעשה בירושלמי, הוא מביא זאת בשם תלמוד ירושלמי, ולפנינו ליתא, כשחלק המלך דוד חמשה חלוקי אבנים מן הנחל להילחם עם הפלשתני, והיה כובע ברזל על ראשו של גלית הפלשתני. זהו כנגד פסוק

גם רבינו ישעיה מטארני, כותב משהו דומה לזה. הוא מפרש, שזהו דבר העשוי מברזל. כמר כן המצודת ציון כותב כך, ושריון קשקשים, מין מלבוש להגן ממכת חרב, עשויה טבעות טבעות מברזל, ולסתום נקבי הטבעות, עשוי עליהם כעין קשקשים של דג. כמו [ישעיהו נ"ט, י"ז] וילבש צדקה כשריון.

אם־כן, כפי שעל כל גופו היה שריון קשקשים, א"כ יכול להיות, כי השריון כבר התחיל מן מצחו. דהיינו, המצח וכל גופו, היה מכוסה עם קשקשים. ממילא הדבר מובן, כי בהחלט יכול להיות, שהפגיעה של־דוד המלך היתה בברזל.

ישנו מקור בש"ס, לדברי הרמב"ם. אמנם לא כתוב בצורה מפורשת, כפי שכתב הרמב"ם, כי 'מצוה מן המובחר למול בברזל', אבל ישנה ראייה, כי גם בזמן חז"ל, עשו ברית מילה בברזל. זאת משנה מפורשת במס' שבת, המשנה הראשונה בפרק רבי אליעזר דמילה [שבת פרק י"ט], ועוד אמר רבי אליעזר, כורתים עצים לעשות פחמין ולעשות כלי ברזל. לדעת רבי אליעזר, אם ישנה ברית מילה בשבת, דהיינו היום השמיני של־תינוק חל בשבת, ואין בנמצא סכין בכדי למול אותו, מותר לכרות עצים, כדי לעשות מהם פחמים, בכדי שעייז נוכל לעשות ולחדד כלי ברזל. א"כ רואים, כי מלו בברזל. הגר"א בביאורו מציין זאת, כמקור לדברי הרמב"ם.

אמנם זאת רק שיטת ר' אליעזר, אבל לא על כך המחלוקת ביניהם. כלומר, רבי עקיבא אינו חולק על כך, ממה עושים את הסכין? האם מן הברזל, או שלא? אלא רע"ק רק טוען, כי כיון שהיה אפשר לעשות זאת מערב שבת, אסור לעשות זאת בשבת. דהיינו, כיון שהיה ניתן לעשות זאת מקודם, ולא הכנתם, א"כ אסור לעשות זאת בעת בשבת, ותדחו את הברית ליום ראשון. אבל אין ויכוח על כך, כי המילה היא בברזל. כך כתוב שם, כלל אמר רבי

עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת.

הגמרא [שבת דף ק"ל ע"א] מביאה על כך, א"ר יצחק, עיר אחת היתה בא"י, שהיו עושין כר"א, והיו מתים בזמנן. ולא עוד, אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל על המילה, ועל אותה העיר לא גזרה. הדבר הפלא ופלא. הרי ההלכה, אינה כרבי אליעזר? אבל כנראה, שבזמנם עדיין לא נפסקה ההלכה שלא כמותו. או יכול להיות, כי ר"א היה רבם. אמנם, הוא לא היה ה'מרא דאתרא' באותו המקום, כיון שמובא בגמרא, כמה שורות לפני מה שהבאנו כתוב כך, תנו רבנן במקומו של ר' אליעזר, היו כורתין עצים, לעשות פחמין, לעשות ברזל בשבת. 'במקומו', כך היו נוהגים. זהו בלשון 'תנו רבנן'. ואח"כ כתוב, עיר אחת היתה וכו', שכך הם היו עושים, וזכו שהיו מתים בזמנם.

מבאר מהרש"א, כי זהו מדה כנגד מדה. כלומר, כיון שהם השתדלו לעשות את המצוה בזמנה, לכן גם הם מתו בזמנם.

שואל על כך בספר ברית יהושע [עמ' ר"ז], וצריך ביאור, דבשלמא אילו היה להם אריכות ימים מיוחדת, היה משמע מזה שעשו נחת רוח להשי"ת. אבל עכשיו שמתו בזמנם, איזה חידוש משמיענו בזה? לכאורה, מהו החידוש? מה הראייה, ממה שהם מתו בזמנם? בשלמא אם הם היו מאריכים ימים, הייתי מבין זאת, כי הם האריכו ימים בזכות ברית מילה בזמנה. אבל אם הם רק 'מתו בזמנם', הדבר אינו מראה, שבכך הם עשו נחת רוח להקב"ה. כך הוא שואל.

והוא מתרץ זאת כך, ואפשר לומר, שהרי איתא בגמרא [לעיל ל"ב ע"א] שנשים מתות ילדות, מדוע ישנן נשים, מתות כשהן צעירות?

שערי יצחק – השיעור השבועי

מצב שכזה. דהיינו, כיון שכך היה בדעתם לעשות, במקרה שיכנסו למצב כזה, לכן בזכות זאת, כל אנשי העיר הזאת מתו מיתה בזמנה, אפילו שלא הזדמן להם מקרה שכזה. בבחינת כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. כך יוצא לפי דבריו.

הדברים נראים לי קצת תמוהים, מחמת שני דברים. ראשית, הדימוי הזה, לעניין נשים מתות ילדות בגלל שמכבסות צואת בניהם בשבת, איננו מובן. שהרי לגבי עניין זה, הדבר לכו"ע אסור. וכי יש מי שמתיר זאת? אבל בנ"ד, ישנה מחלוקת בכך. לפי רבי אליעזר מותר. א"כ, הדברים אינם דומים כלל.

יתירה מכך, ישנו חידוש גדול ומפליא, הכתוב בתוספות במס' יבמות [דף י"ד ע"א]. לגבי מה שכתוב, במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמים בשבת. אנחנו מבינים בפשטות, כי קרה מקרה, והם הגיעו למצב כזה, שהיו צריכים לחלל שבת. אבל התוס' אומרים, כי לא כך הוא הפשט. אלא, במתכוין היו מביאים עצמם שיהיו צריכים לכך, משום חיוב מצוה. שמעתם? הם עשו היכי תמצוי, בכדי להגיע למצב כזה. הם היו מביאים את עצמם, למצב של חילול שבת. דהיינו, גם אם היה סכין, הם היו דואגים, שהסכין שלמוהל לא תהיה שם. הדבר פלא עצום. מפרשים רבים, עומדים על כך. כיצד הדבר מותר? אבל כך, מובנת יותר משמעות דברי הגמ', במקומם היו כורתים עצים. כלומר, כך הדבר היה תמיד.

ישנו רש"י במס' חולין, אשר דייקתי ממנו, שאינו סובר כדעת התוס'. רש"י במסכת חולין [דף קט"ז ע"א] כותב כך, אם אין לו אזמל למולו בשבת, כורתין עצים לעשות פחמין ועושין אזמל. דהיינו, דוקא אם אין לו איזמיל לימול בשבת, על כך אמר ר"א שמותר לעשות זאת. אבל אם יש לו, הדבר אסור. משמע א"כ, כי הדבר היה רק במקרה נדיר. אבל לפי התוס', הם עשו כך בקביעות.

פרש"י בחורות, מפני שמכבסים צואת הילדים מהבגדים בשבת. כנראה לא היה להן מספיק חיתולים, לכן הן היו מכבסות את הבגדים בשבת, בכדי שיהיה אפשר להשתמש בהם שוב הפעם, או מסיבות אחרות. בכל אופן כתוב, כי בגלל עוון זה, הן מתות כשהן בחורות. הרי מבואר, שבעוון חילול שבת, מתים חלילה שלא בזמנם. רואים כי עוון חילול שבת, גורם לקיצור ימים. ממילא, מכך הם רצו להביא ראיה. דהיינו, אם בעשיית הסכין למילה בשבת, היה עוון של חילול שבת, א"כ אלה שעשו כדעת ר"א, לא היו צריכים למות בזמנם, אלא קודם זמנם, כיון שהם חיללו שבת לצורך הברית מילה. אם היה אסור לעשות זאת, הרי עוון חילול שבת גורם לקיצור ימים, והם היו צריכים למות קודם זמנם. אבל כיון שאנו רואים, כי הם 'מתו בזמנם', אזי הדבר סימן, שאין בכך עבירה של חילול שבת. וז"ל, ויובן כוונת רבי יצחק, דאע"פ שעשו מכשירי מילה בשבת, מתו בזמנם. ש"מ, שלא היה בזה חילול שבת. וזהו שאמר ש'מתו בזמנם', שלא נענשו.

והוא ממשך ואומר, ולא עוד, אלא שקיבלו שכר מיוחד על קיום מצות מילה בזמנה. אפילו בזמן שלא היה להם מכשירין מוכנים.

חושבני, כי ישנה כאן טעות. צריך למחוק את המלה "לא". דהיינו, לגרוס אפילו בזמן שהיה וכו'. כוונתו לומר, חידוש יותר גדול. הרי לכאורה, כמה פעמים כבר קורה, שישנה ברית מילה בשבת, ולא הכינו סכין מערב שבת? הדבר יכול להיות, רק במקרה. אולי פעם בעשרים שנה, יכול להיות מקרה כזה. יתירה מכך, הדבר גם איננו מובן, וכי לא היתה להם אפשרות אחרת? וכי הם רצו דוקא בסכין, ובדיוק קרה שאף אחד לא הכין? אבל התשובה היא, כי עצם זה שהם היו מוכנים לכך, כי במקרה שלא יהיה סכין, ונצטרך לחלל שבת, נעשה זאת, א"כ הם קיבלו שכר על כל הבריתות האחרות. כביכול, גם בהן, היה להם

כיצד אפשר להבין את העניין הזה, של 'למות בזמנם'?

צריכים לדעת, כל העניין הזה, הוא גם חידוש. וכי הדבר פשוט, שהאדם ימות בזמן שקבעו לו למות? הרי הרבה עבירות, גורמות לקיצור ימים. לא צריכים להגיע, לדברי ספר ברית יהושע, שהדבר קרה בגלל שחיללו שבת. כי הרבה עבירות, יכולות לגרום לאדם ח"ו לקיצור ימים.

בגמ' במס' יבמות [דף מ"ט ע"ב] כתוב כך, תניא, את מספר ימיו אמלא, אלו שני דורות. זכה, משלימין לו. לא זכה, פוחתין לו. דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים, זכה, מוסיפים לו. לא זכה, פוחתין לו. ישנו כאן ויכות, בין רבי עקיבא לרבנן, האם מוסיפים לאדם שנים יותר ממה שכתבו לו, בזכות המצוות שעשה, או שרק הזמן הקצוב לו?

בכל אופן רואים, כי עבירות רבות יכולות לגרום לאדם, להפחית לו את מספר שנותיו, אשר פסקו לו בשעת לידתו.

א"כ מובן, כי על כך נאמר הדבר. דהיינו, גם אם בגלל העבירות האחרות, הם היו צריכים להיענש מן השמים בקיצור ימים, אבל בזכות שהם קיימו את הברית מילה בזמנה, לא משנה כיצד נפרש, האם כרש"י או כהתוס', או בכל דרך אחרת, בכל אופן היתה לכל בני העיר הזאת את הזכות 'למות בזמנם', כיון שהם השתדלו במצוה הזאת. הם קיבלו מדה כנגד מדה, שתהיה להם אריכות ימים ושנים, וימותו בזמנם. לכאורה זהו הביאור בפשטות.

מדוע בפסוק "עשה לך חרות צורים" האות ח"ית היא בגעיא.

נאמר בפסוק שהבאנו לעיל, בַּעַת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּשֶׁ עָשָׂה לָךְ חֲרֻבּוֹת צָרִים וְגו'.

לכאורה, מדוע האות ח"ית, היא בגעיא? למה ח-רבות, ולא חרבות? הרי המדובר על חרב, ובכל מקום כתובה מלה זו בלי געיא. כגון בפסוק, כִּי חֲרַבְתָּ הַנֶּפֶת עָלֶיהָ וַתִּחַלְלָהּ. וכן, חֲרַבִּים תָּבֹא בְלַבָּם וְקִשְׁתוֹתָם תִּשְׁבְּרֶנָּה [תהלים ל"ז, ט"ו]. לא כתובה געיא, באות ח"ית. א"כ, היה צריך להיות 'חרבות צורים', בלי געיא?

מהרי"ן זיע"א כותב [בחלק הדקדוק שם] כך, חרבות, החי"ת בגעיא, והשוא שברי"ש נע. כך כתוב בכל הספרים המדויקים, גם במנחת שי. ובמאמר המאריך שלו. רק שלפי שיטתו הידועה, לאחר שוא פתח, הגעיא עושה זאת לשוא נח. וצ"ל 'חרבות צורים', הרי"ש בשוא נח. כך למשל גם לגבי המלה מְשֻׁכּוֹ [שמות י"ב, כ"א], לפי דעתו האות שי"ן היא בשו"א נח, למרות שישנה געיא באות מי"ם. זהו אינו כפי קריאתנו. אנו קוראים את המלה 'משכו', בגעיא באות מי"ם, והשי"ן בשוא נע. גם בנ"ד, בעל מנחת שי אינו חולק על המציאות, וכך הוא גם בכתר בן אשר, כי ישנה געיא באות ח"ית שלמלה 'חרבות', רק שלפי שיטתנו תמיד הגעיא עושה את השוא שאחריה לשוא נע. א"כ, צריך לדעת למה?

דיברנו על כך, כי הזכות שלברית מילה, גורמת לאדם לחיות. כך כותב בעל יפה תואר על מדרש רבה [ל"א ח'], בעניין שהבאנו מקודם, 'גלבין דטנרי'. הוא מפרש, כי 'גלבין' היינו תערובת של-חתיכות צור. כנראה, הוא מפרש את המלה 'גלבין', מלשון גיבול. הוא הופך את אותיות המלה, שהיא מלשון תערובת. לא כ"כ ברור, מדוע הוא מפרש כך. בכל אופן, לפי דבריו, סובר בעל המדרש, כי אם המדובר בברזל, לא צריך להזהיר על כך, שיהיה חריף וחד. הרי בודאי שהוא יהיה כך. אלא הטעם הוא, שבברזל לא מתרפא מהרה. אם עושים ברית מילה בברזל, הברית מתרפאת בקושי.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה נענה על כך? מדוע אנו מלים בברזל, ולא באבן? הרי אם עושים את הברית מילה באבן, המילה מתרפאת יותר מהר?

אלא התשובה היא, אכן יכול להיות, שאם הברית מילה נעשית באבן, היא מתרפאת יותר מהר. אבל מצד שני, ע"י החריפות של ברזל, הכאב הוא הרבה פחות מאשר באבן. דהיינו, בגלל שהסכין חדה כל כך, התינוק פחות מצטער. כך אומר הלבוש ניו"ד סי' רס"ד סעיף ב', כי זאת הסיבה לכך, ש'מצווה למול בברזל'. א"כ כנראה, עדיף שהתינוק לא יינזק, שיכאב לו פחות, מאשר שהמילה תתרפא יותר מהר. אכן, יקח לו קצת זמן עד שיתרפא. אבל אם ח"ו יהיה לו צער, הדבר יכול להזיק לו. הרי כתוב בספרים, המקור בגטין דף נ"ז ע"ב שעל זה נאמר 'כי עליך הורגנו כל היום', כי בברית מילה, ישנה סכנת נפשות. ועיין שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רמ"ה, ועוד. זהו כפי שהאדם מביא את עצמו כקרבן. אבל זכות המצוה, מגינה ומצילה.

בכל אופן, בכל מקום שכתובה המלה 'חרב', כתוב תמיד בלי געיא. כפי שכתוב בפסוקים שהבאנו, 'כי חרבך הנפת עליה ותחלליה', וכן 'חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה'. ועוד הרבה פסוקים. המקום היחיד, שכתובה המלה 'חרבות' בגעיא, זהו רק בפסוק הזה, 'עשה לך ח-רבות צורים'. הדבר בא להגיד, בדיוק ההיפך. דהיינו, נכון שזהו חרב. אבל תדע לך, החרב הזאת, היא מאריכה ימים. לכן מאריכים באות ח"ת, של"מלה ח-רבות', כיון שזהו דבר המאריך ימים. אבל בכל המקומות האחרים, היכן שכתובה המלה 'חרב', אף פעם לא מדובר על ברית מילה. המקום היחיד, שבו מדובר על ברית מילה, זהו הפסוק הזה, 'עשה לך חרבות צורים'. הדבר בא ללמדנו, כי אדרבה, על ידי זה ישנה אריכות ימים. אריכות תנועת האות ח"ת, באה להראות שהדבר מאריך ימים. והמשך המלה באה לרמוז, על 'רבות', כמו שנאמר לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי וְשִׁמּוֹת

אם מלים באבן, הפצע מתרפא יותר מהר. לכן הקב"ה מצווה את יהושע, לעשות זאת באבן. אי נמי, משום שהמילה מארכת ימים, שנאמר בדמיון חיי, והברזל הוא סימן מיתה, שנא' לא תניף עליה ברזל. הסיבה שאיננו נזהרים בזה, כיון שכתוב 'עשה לך'. דהיינו, הקב"ה ציוה זאת רק את יהושע. כך הוא כותב.

הרב מעם לועז בספר יהושע [שם], העתיק את דבריו קצת בשינוי, לא בדיוק כפי שהוא כתב, והוא גם לא ציין את המקור המדויק לכך, אלא כתב סתם 'מהר"ש יפה', ורק אחרי יגיעה וחיפוש מצאתיהו בפירושו על בראשית רבה. זהו מהר"ר שמואל יפה, מחבר הפירוש הנודע והחשוב על המדרש, בשם יפה תואר.

כותב בעל מעם לועז כך, ויש מפרשים שנצטוו להכין חרבות צורים, היינו סכינים של אבן, ולא של ברזל. וכן מצינו בצפורה, שנאמר 'ותקח צפורה צור ותכרת את ערלת בנה'. והטעם, שאם המילה נעשית באבן, מתרפאת יותר מהר מאשר בברזל. זהו חידוש גדול. היה עדיף בעצם, לעשות את הברית מילה באבן. הקב"ה ציוה את יהושע, שיעשה זאת באבן, בכדי שזה יתרפא מהר יותר.

ועוד טעם, כשם שציותה תורה שלא יגע הברזל במזבח, שהמזבח בא להאריך ימיו של אדם, והברזל מקצר ימיו של אדם, שעל המזבח מקריבים קרבנות המכפרים על העונות ובוה זוכים לחיים, ובברזל עושים חרב המקצרת ימיו של אדם. וכיון שהמילה נמשלה למזבח כנ"ל, אין ראוי שיגע המקצר במאריך. הרי כתוב ומובא שם במעם לועז בדף קודס, כי הסנדק שמחזיק את התינוק על ברכיו, נחשב כמו מזבח. והמוהל, דומה לכהן. ודם המילה, דומה לדם הקרבן. יוצא א"כ, כי במצות ברית מילה, ישנה זכות של אריכות ימים. לפי דבריו, לכן עושים זאת באבן, ולא בברזל.

י"א, ט]. זהו מלשון ריבוי. כי אדרבה, בזכות זה, כי בי ירבו ימיך ויִוָּסְפוּ לְךָ שָׁנוֹת חַיִּים ומשלי ט, י"א].

זהו רק טעם אחד. יש לי בס"ד עוד שבעה טעמים, לעניין זה. אבל הזמן קצר, והמלאכה מרובה. אין כעת זמן, להגיד לכם שבעה הטעמים למצוה הזאת. אולי בהזדמנות אחרת בל"נ.

התייחסות מרן שליט"א לאסון רעידת האדמה שקרה השבוע בארץ נפאל, והלקח שיש לנו ללמוד מהאסון הנ"ל.

השבוע, קרה אסון גדול בארץ נפאל. שמעתי, כי נהרגו שם ברעידת אדמה למעלה מ- 6000 אנשים. בנתיים זה מה שידוע, אך כנראה יש הרבה יותר. כל־כך הרבה אנשים קיפחו את חייהם. מתו שלא בזמנם, ובמיתה משונה. עלינו לדעת, מה הדבר אומר לגבינו?

כמובן, דברים כאלה שקורים בעולם, באים רק בכדי לעורר אותנו, או גם בשביל זאת. ובפרט, שימי ספירת העומר, הם ימי דין.

הר"ן בדרשותיו [דרשות הר"ן בדרוש הששין] כותב דבר יסודי מאד, וזהו דבר מפורסם, וז"ל, לפעמים מתחדשים מקרים בריחוק מקום, ובאים הרחוקים, קורים אסונות בעולם, רחוק מארץ ישראל ומן היהודים, כדי שיתעוררו ישראל בתשובה. וייראו ויפחדו, פן יגיע עליהם הפורענות. הדבר בא לאותת, כי ח"ו האסון היה צריך להגיע אלינו. אבל הקב"ה, מרוב אהבתו אלינו, מתרה בנו. הוא עושה את האסון במקום רחוק, בכדי שנעורר לתקן את מעשינו.

ומביא הר"ן, כי זהו פסוק מפורש בנביא צפניה [ג, ו'-ז], וזהו מה שאמר הנביא, הַכְרַתִּי גוֹיִם, נִשְׁמוּ פְּנוֹתָם. הַחֲרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלֵי עוֹבֵר. נִצְדוּ עָרֵיהֶם, מִבְּלֵי אִישׁ, מֵאִין יוֹשֵׁב. אֲמַרְתִּי

אֶף תִּירָאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוֹסֵר וְגו'. הקב"ה עושה שָׁמָּה וְחֲרַבָּה, בארצות שהן על יד א"י. והנביא אומר בשם ה', כי הקב"ה עשה זאת, בכדי ש'תיראי אותי', שתיכנס בכם יראת שמים, ו'תקחי מוסר'. הוא פונה אל כנסת ישראל.

מוסיף הר"ן ואומר, וכשאננם מתייסרים ברעת האחרים, הפורענות הולך הלוך ונסוע, וילך הלוך וקרב. ואין ספק, כי מי שרואה כל אלו התלאות, אשר הן באמת התראות ה' יתברך, ועודנו מחזיק בדרכו אשר דרך בה, הוא כמי שעובר עבירה וקיבל עליו התראה, והתיר עצמו למיתה. לכן אין ספק, כי בזמנים אלו, הוא מתכוון שם כנראה על ימי התשובה, הימים הנוראים, ראוי לחפש היטב על רפואת הנפש, ולהקדימה על רפואת הגוף וכו'.

הארצות הללו, כגון ארץ נפאל, וכן ארץ תיאלנד שעל ידה, וסביבותיהם, אשר גם שם היו בשנים האחרונות אסונות גדולים, כגון הצונאמי, הם מקומות של זוהמא ותועבה. אבל משום מה, העולם אינם מדברים על כך. עד כמה שאני יודע, אף אחד אינו מדבר על כך, כי עליהם לתקן את מעשיהם. שמעתי אומרים, כי ישנם שם אנשים, שהם מאד מושחתים. אם כן, כמעט היה מגיע להם מבול. אבל הקב"ה עשה להם קצת ככה, 'על יד'...

אפילו הר האוורסט, שהוא ההר הגבוה ביותר בעולם, לא החזיק מעמד. תתבוננו.

זהו שנאמר, הַמַּבִּיט לְאֶרֶץ וְתִרְעַד יִגַע בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂנוּ וְתִהְיֶה קִיָּה, ל"ב]. הר"ן הזכיר את הפסוק הכרתי גוים וגו' כנו' לעיל, וכל אחד יכול לראות שבהמשך כתוב, הַשְּׂפִימוּ הַשְּׁחִיתוּ פֶלַע לְלוֹתָם. אבל לפי מיטב ידיעתי, אף אחד בעולם לא מדבר על הרשע והפשע, ושיתקנו ושיעשו. לא מיניה ולא מקצתיה. מדברים רק, על כיצד לעזור לנפגעים. עזרה גשמית. רוחנית, מאן דכר שמיה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נכנסים הרבנים, אפשר להגיד 'הלל', כגון והללויה זמרי למלכך בת ציון וכו'. וכן, והללויה אהלל לאלי שהוא מגיני וכו'. וסימניך, שזהו 'הילולא'. בהילולא, אפשר להגיד הלל. אכן ישנו הבדל, בין הפיוט 'גדל', לבין 'הלל'. לגבי הלל, אכן אומרים זאת בחתונה ובברית מילה, ויש בכך קצת עניין של שמחה. אבל הפיוט 'גדל', הוא חלק מן התפילה, א"כ זהו יותר כעין תפילה.

בכל אופן נראה, כי מפני כבוד התורה, עכ"פ כאשר מרגישים שישנו צורך בכך, או בשביל שיתנדבו עבור המוסדות וכו', הדבר אכן אפשרי. נפק"מ לשנים הבאות, בעזרתו יתברך.

השלמה לגבי השאלה כיצד יתכן שמצד אחד ימי העומר המה ימי דין, ומאידך הם כחולו של מועד, והאם ישנו הבדל בין הימים לבין הלילות בימי ספירת העומר.

הזכרנו בעבר [שיעור מוצש"ק שמיני ה'תשע"ה], כי לכאורה ישנה סתירה, בעניין ימי העומר.

לדוגמא. מצד אחד, כתוב בספרים הקדושים, כי המה ימי דין. ומאידך, הרמב"ן בפרשת אמור כותב, כי הימים הללו, הם כימי חול המועד. דהיינו, כפי שבחג סוכות, יש את היום הראשון, והיום השמיני הנקרא שמיני עצרת, אותו הדבר הוא לגבי חג שבועות, ולכן הוא נקרא בפי חז"ל בשם 'עצרת'. בתורה הוא לא נקרא עצרת, אלא שבועות. אבל לשון התרגום, על הפסוק בַּשְּׁבֻעֹתֵיכֶם ובמדבר כ"ח, כ"ז, הוא בעצרת כון. התרגום כותב זאת בלשון 'עצרת', כמו שהדבר מצוי בספרי חז"ל. והסיבה שחג שבועות נקרא עצרת, מפני שזהו כמו 'עצרת' של חג הסוכות. והימים שבינתיים, ארבעים ותשע הימים שבין פסח לשבועות, הם כחולו של מועד. כמובן, הרמב"ן מדבר לגבי קדושתם. אבל מסתבר, כי הוא הדין לגבי השמחה בהם. אם אלו כימי חוה"מ, אזי אלו אינם רק ימים של קדושה, אלא הם צריכים להיות גם ימים של שמחה.

אבל אנחנו צריכים לקחת את המוסר. זה לא שאנחנו כמותם, חס ושלום, אבל בכל אופן התביעה מאיתנו היא גדולה ביותר. ובכלל, באופן כללי, על כך שעם ישראל הולכים לצערינו בתרבות של אומות העולם. אם נמצאים שם כ"כ הרבה ישראלים, בכל מקומות הטינופת הללו וּשְׁפָמוֹתָם, א"כ בודאי שהדבר צריך לעורר אותנו, ולהתרחק מכל כיוצא בזה. והמקום ברוך הוא יחוס על עמו ונחלתו, אכ"ר.

בהילולא של מהרי"ן, האם אמירת פיוט 'גדל אלדים חי' בניגון המקובל בידינו בכלל איסור שירה בימי ספירת העומר, והאם מותר לומר אז "הללות" בימים אלו.

דרך אגב, בימי ספירת העומר, בכל ההילולות שעשינו לגאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ן זיע"א, (ברובם ככולם, אולי היה רק מקרה אחד יוצא דופן), לא עשינו בהם שירה או זימרה. דהיינו, אפילו שזאת הילולא, זמן של שמחה, יום פטירת הצדיק שבו מתעוררים תורתו וכל מעשיו הטובים, בכל זאת לא הנהגנו לעשות אז שירה וזמרה. אבל לפעמים, וגם בפעם האחרונה, שהיתה השנה באולמי ארמונות חן בעיר ב"ב, כיון שהציבור קצת מרגישים 'יבש', לכן אמרנו שאפשר לומר את הפיוט 'גדל אלדים חי'. למרות שבמודעה, הרב שילה הי"ד כתב, שלא תהיה שירה אפילו בפה, כפי מנהגינו, אבל בכל אופן, היתרנו לומר את הפיוט 'גדל אלדים חי', שתהיה התעוררות בציבור, כיון שזהו אינו שיר. הרי בשום חתונה או ברית מילה, אין אומרים את הפיוט 'גדל'. אם כן זה נשמע כמו תפילה, למרות שבעצם זהו שיר ופיוט. משא"כ לגבי 'הלל', לא הסכמתי שיאמרו זאת.

אבל לאחר מעשה חשבתני, כי בעצם אכן אולי היה אפשר להתיר גם את אמירת הלל. ובפרט, אם הציבור רוצים בכך, מבחינת ההרגשה. כי קצת קשה להם לשבת במשך שעות, מבלי לשיר איזה שיר וכדו'. וכן כאשר

ובעצם אמרנו, כי גם על חג הפסח בעצמו, ישנה את אותה השאלה. וכי בפסח עצמו, איננו שרים ושמחים? וכי סלקא דעתך, לאסור שירה וזמרה בחול המועד? אדרבה, אנו שרים ושמחים. א"כ, כיצד מאידך מובן מהרבה מפרשים כי מאז אלו הם כבר ימי דין. אנחנו אומרים גם בימים הללו, 'האידינא'. דהיינו, הדבר רמוז גם בזה. כיצד מעורבים כאן הדין והשמחה ביחד? איך אפשר להבין זאת?

בס"ד, על פי מה שראיתי כתוב בספר מפי חכמים, אפשר לתרץ זאת בשני אופנים.

ראשית, כנראה ישנו הבדל, בין הימים לבין הלילות. למעשה, בכל ימות השנה, תמיד זמן הדינים, הוא בלילה. על הלילה נאמר, בו תַרְמֵשׁ פֶּלַח חֵיתוֹ יַעַר וְתַהֲלִים קִידָה, אִם כֵּן, בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר, כְּנִרְאָה שְׁעִיקָר הַדִּין הוּא בְּלֵילוֹת. והראיה, כי כל תלמידי רע"ק, מתו בלילה, ולא ביום.

כך כתוב בספר מפי חכמים [דף ר"ו] להר"ר אברהם דוד הלוי, וז"ל, למה סופרים העומר בלילה? לפי שמתו תלמידי רע"ק בלילה בין פסח לעצרת. הם מתו בלילה, ולא ביום. ולמה מתו? והטעם, לפי שנתגברה עליהם מדת הדין באותם הימים.

והפוסקים מביאים, כי ישנו מנהג, אמנם אין אצלינו את המנהג הזה, אבל בעדות אחרות ישנו מנהג, שלא לעשות מלאכה אחרי שקיעת החמה, בימי ספירת העומר. או שישנו מנהג כזה, לגבי הנשים. אבל חושבני, כי גם בעדות האחרות, מנהג זה כבר איננו קיים. אולי ישנם בודדים, הנוהגים כך. [עיין בשלחן ערוך המקוצר סי' צ"ב סעיף ט', ובעיני יצחק שם]. אבל הדבר מוזכר, בטור ובשו"ע [סי' תצ"ג]. והסיבה לכך, כותב הטור, מפני שתלמידי רע"ק מתו לפני שקיעת החמה, ונקברו לאחר שקיעת החמה. אבל בכל הלילה, לא עושים מלאכה. כנראה, בגלל שהם התעסקו בקבורתם אחר כך. א"כ רואים, כי

שליטת הדין, הוא בלילה. וסימניך, בַּעֲרֵב יָלִין בְּכִי וְלַבֶּקֶר רָנָה וְתַהֲלִים ל', ו'. יוצא בעצם, כי בלילות, זהו שליטת הדין הקשה. וביום, זהו יותר רחמים, אבל אי אפשר לומר כי אין בהם קצת דין. כך בכדי להבין, כיצד יכול להיות, שהדין והשמחה מעורבים ביחד. זאת תשובה אחת.

את התשובה השנייה, למדנו מתוך מה שהוא מביא [בדף ר"ט] בשם הספר ה"ה, דהיינו ספר היכל הקודש, אבל כיון שבספר היכל הקודש מבואר הדבר בהרחבה יתירה, לכן אקרא לפניכם מתוך ספר היכל הקודש בעצמו [דף נ"ו]. הוא כותב כך, בזמן הבית, היו אלו הימים, רצה לומר שבין פסח לשבועות, ימים נוראים. לפי שהם עומדים ברום עולם, כמו שנתבאר. וחשובים כאילו הם ימי חולו של מועד. שהרי שבעה ימי פסח כולם, כנגד יום אחד של חג. ויום שבועות, כנגד יום ח' של חג, הנקרא עצרת. והימים שבינתיים, כנגד ימי חולו של חג הסוכות. וכן הוא סודם ומעלתם באמת, כמו שכתבנו. וכן גם כן כתב הרמב"ן בפירושו החומש.

הדבר הפלא ופלא. גם הרמב"ן צודק, וגם מה שאמרנו, כי אלו ימי דין, גם זה דבר צודק. מה שהרמב"ן כותב, שהם נחשבים כימי חולו של מועד, זהו בזמן שבית המקדש היה קיים. אבל לאחר החרבן, אלו ימי דין.

והוא ממשיך ואומר כך, לכן עכשיו בעוונותינו שחרב הבית, אנו ממעטין בהן בשמחה, ואין מגלחין בהן עד שיעברו, ואין נושאים בהם נשים עד ל"ג. תחת אשר היו לנו ימי שמחה, ימים שהשכינה מתעלה בהם, ומתעטרת במעלת הספירות העליונות. ועכשיו הצדיק אבד, והשכינה יושבת מצירה בעגמת נפש, גם אנחנו נהיה מצרים ועגמי נפש. כי דיו לעבד להיות כרבו. והסתירו העניין ואמרו, כי מתו בהם תלמידי רבי עקיבא. כי תלמידי חכמים, המרבים שלום בעולם, אספו נגהם.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אחרי מספר חדשים, בערב פסח, נכנס הבעל, כאשר ליבו כבד עליו, מבקש להתייעץ עם הרב, קשה לו עם הבכיות שלאשתו על מר גורלה. אז הבעל שואל, אולי בכל זאת נקיים את הוראת הרופאים, אולי נתחיל עם הטיפולים. הגר"ח גריינמן חשב כמה דקות, אמר, תיכנס אלי במוצאי יום טוב שלפסח. בצאת החג, הוא מיהר לביתו של הגר"ח גריינמן, והנה הוא מוציא מאמתחתו שקית עם שיירים של מצה, ואמר לבעל, תגיד לאשתך שתאכל את זה. הבעל, שהכיר את רבי חיים גריינמן, השתומם. הרי זו סגולה. הוא לא שמע עד אז, שהרב נותן סגולות... בקיצור, הוא שתק. היתה לו אמונת חכמים. לקח ונתן לה לאכול.

לאחר כמה שבועות, הוא נכנס לרב ואמר לו, ברוך ה', נפקדנו. בשורה טובה. עונה לו הגר"ח גריינמן כך, בודאי אתה חושב שהמצה זו היתה סגולה, לא, זו לא היתה סגולה. מצה, זו מצוה חשובה מאד, אך אין לה שום קשר לעניין. ראיתי כי הבעיא של האשה, היא הצער, והבנתי שלא תהיה ברירה רק לגרום לה להיות ברוגע נפשי, להיות בשלוח, לכן נתתי לה שיורי מצה כדי שתסמוך על זה ותחשוב שאולי זאת הסגולה שלה.

הגר"ח גריינמן, היה חכם גדול. כי אפילו במקרים שאין שום סיבות אחרות רפואיות שלא תיקלט להריון, בבחינת 'לפי הטבע', אולם כאשר האשה נמצאת בלחץ, במתח, היא לא תיכנס להריון. והגר"ח גריינמן זצ"ל הביק, שזאת הבעיא שלה. אולי ישנן עוד בעיות אחרות, אבל בכל אופן, את הבעיא הנפשית, חייבים לסלק.

מספרים בקהילותינו על תלמיד חכם אחד, מארי, אינני בטוח שאני זוכר כעת את שמו, אבל כמדומה אני שזה היה הרה"ג יוסף שֶׁמָן זצ"ל. ראיתי סיפור זה כבר מלפני שנים רבות, כמדומני שהסיפור הזה נדפס. מי שידע את

לדבריו, עניין תלמידי רבי עקיבא, זהו ע"ד הסוד. ונסתלק השלום, עד עת בוא דברו והבטחתו יתברך להחזיר שכינתו לציון. הוא כותב כאן על דרך האמת, דברים גבוהים אשר נסתרים במלים הללו. המבין יבין. עמוק עמוק מי ימצאנו.

עניין אכילת שיורי האפיקומן כסגולה לשמירה, ומעשה בהגר"ח גריינמן זצוק"ל שנתן שיורי מצה לאשה שלא נפקדה בפרי בטן, ושזכתה להיפקד לאחר אכילתם.

מובא בספרים, כי בשיורי האפיקומן, ישנה סגולה לשמירה.

למשל, כותב זאת בספר קיצור של"ה ובהנהגות הסדר, הביאו הגר"ח פאלאגני, בהגדה שלפסח 'חיים לראש', יש נוהגין ליקח חתיכה מאפיקומן, ועושים בו נקב, ותולה אותם בקיר. אבל הוא אומר, כי מסוכן לתלות זאת בקיר, כיון שאסור לתלות פת. זה קשה לעניות רח"ל. ולא שפיר עבדי. אלא יקח דבר מועט לישא אצלו בחיקו, והוא סגולה להינצל מגזלנים, ולהבריא הקליפות ממנו. כי התרגום של מצה ומריבה, מצותא. או יניח בביתו במקום מוצנע וכו'. ובספר דרך ישרה, הביא סגולה להשתיק הים מזעפו, שישליך לארבע רוחות הספינה מכזית מצה של אפיקומן.

ראיתי, כי מספרים על מעשה שהיה, עם הגר"ח גריינמן זצ"ל, אשר נלקח מאיתנו בזמן האחרון, בשביעי של פסח, תנצב"ה. אשה עברה כמה שנים, ולא זכתה לפרי בטן. שלחה את בעלה, לקבל את עצתו של הגר"ח גריינמן, לשאול אותו אם לקיים את עצת הרופאים, ולהתחיל בסדרת טיפולים. אחרי מספר שנים, שלא היו להם ילדים. כידוע, הוא היה בקי גדול ברפואות. הגר"ח השיב על אתר, אין צורך.

הגנבים, אולם לא כתוב שזאת סגולה להריון. אבל, מי יודע? כנראה הגר"ח גריינמן, לא רצה שייחסו אליו סגולות. אבל אי אפשר להיות בטוח, כי אין בדברים ממש.

צריכים לדעת, גם בדברים של סגולות, אפילו דברים הכתובים בספרים, מעורב בהם גם דברים טבעיים. אדרבה, העניין הוא להוריד את הדבר המזיק שאינו טבעי, ושני הדברים מצטרפים ביחד. יש כאן חכמה לשלב. זכור לי שבספר שושן סודות (המיוחד לתלמידי הרמב"ן) מובא איך שדים ומזיקים מביאים תרופה טבעית, ושמים בחלון, וממנה מתרפא החולה. משהו כזה, או דומה לזה, וממנו למסקנא זו.

אבל בעצם, אחד מן העניינים בסגולה לשמירה זאת הוא, כי כיון ששומרים על המצה מן החימוץ, ממילא גם המצה עושה שמירה. א"כ לפענ"ד, הדבר אינו דוקא לגבי המצה של אפיקומן, אלא כל אדם שיש לו מצה מחג הפסח, אפילו אם נשארו לו שאריות, הדבר בעצמו מהוה שמירה, כי שמרו את המצה הזאת שלא תחמיץ. אמנם הטוב ביותר שזה יהיה האפיקומן, אבל גם אם זאת אינה מצה של אפיקומן, זה מועיל בכל אופן. ידוע מה שכתוב בספר הזוהר הק' ודף רנ"א ע"ב, כי 'מצה' זהו מלשון מצותא. דהיינו, היא עושה מריבה עם המקטרגים. מי יודע, איזה קטרוג היה עליה? ואולי על ידי הסגולה הזאת, ביחד עם זכות הצדיק, גברא רבה, התערבו כאן שני דברים ביחד, ועי"כ היא נתעברה. המצה הבריחה את כל המקטרגים והחיצונים מעליה. אבל הוא בעצמו, מרוב צדקתו וחכמתו, לא רצה לייחס לעצמו דברים כאלה, על אף שיכול להיות, כי הדבר נכון לכשעצמו.

המקור, אודה לו אם יגיד לי זאת בעת, או בפעם אחרת. אבל כך סיפרו, כי פעם אחת, היתה אשה אחת שהיו לה צרות רבות. בעיות של שלום בית. והיא באה פעמים רבות להתלונן אצל המארי, על כך שאין שלום בינה לבין בעלה. המארי מברר, מה העניין? עד שהוא קלט את הבעיית שלה, שהיא כל הזמן מפטפטת בלי סוף. היא מדברת ומדברת, ובעלה לא יכול לסבול זאת. תשעה קבין שיחה נטלו נשים, והיא כנראה יותן מכולן. א"כ, מה עושים? איך אפשר לפתור זאת? הגיעו מים עד נפש.

סוף המעשה היה, סמוך לאחר חג הסוכות. לקח אותו מארי את העץ של אתרוג, החלק שהוא תלוי בעץ, חתך אותו, ואמר לה כך, תשימי זאת בתוך הפה. זוהי סגולה לשלוס בית. כאשר בעלך יבוא הביתה, כנראה הוא היה חוזר לביתו כל כמה ימים, לאחר שהיה בכמה מקומות, א"כ מתי שהוא יבוא, תשימי זאת בתוך הפה. היא לקחה זאת, בתום לב, ואכן חזר השלוס בית על כנו. היא כבר לא פטטה בלי סוף...

אי אפשר היה להגיד לה, שלא לדבר. אבל להגיד לה כי זאת סגולה, לשים את העץ הזה בתוך הפה, את הדבר הזה היא אכן קלטה. מספרים שהיא היתה אומרת, כי זה בזכות "אלעודי חק אלמרי". דהיינו העץ של הרב. וזה פֶּעַל בעקיפין. מובן. פסיכולוגיה כשרה.

אבל, תבינו טוב, תלמדו את הסיפור דלעיל בצורה נכונה. זאת אינה סתירה. דהיינו, הרי בעצם, אין סגולה להריון, לאכול מצה של אפיקומן. מה שכתוב הוא, שזו סגולה לעניינים אחרים. הלא גם היא עצמה אכלה מצה בליל הסדר. אז מה זה יוסיף. אמנם אולי נאמר, כי בגלל שזה שיירים של צדיק, של ת"ח גדול. א"כ אולי בזאת היא הסגולה. אבל בספרים כתוב, שזאת סגולה לשמירה, או להינצל מן

שערי יצחק – השיעור השבועי

אח"כ הוא מביא, מעשה כזה בנוסח שונה, כתוב בספר דגל מחנה אפרים פרשת עקב וכו'.

אמנם, הספר הזה, אוצרות התורה, זהו ספר חדש אשר נדפס מקרוב. אבל אני מכיר את הסיפור הזה, כבר משנים עברו. ויש שכתבו אותו, בשם הבעש"ט. וכל אחד אומר זאת, בסגנון אחר.

אבל לפענ"ד, הסיפור הזה מצוץ מן האצבע. גם אם יש בו יסוד של-אמת, וכל שכן כי הרעיון נכון לכשעצמו, כי בודאי שישנה חובת זהירות גם מטעם זה באכילת נבילות וטריפות, ועל כך נאמר וְנִטְמָתָם בָּם [ויקרא י"א, מ"ג], אומרת הגמרא [יומא דף ט"ל ע"א] אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם. ברור שהדבר מעורר טמטום אצל האדם, העבירה מטמאה ליבו של אדם, דהיינו אוטמת וסותמת. וממילא בודאי שיכול להיות שאלות של-כפירה, לאנשים שאינם נזהרים בכך. פשיטא כי הדבר נכון לכשעצמו. אבל שהסיפור הזה היה בארץ תימן, ויתר הרבה פרטי מתוך המעשה, הדבר נראה לי שזה דמיון בעלמא. זאת טעות. רבינו הרמב"ם, לא היה בארץ תימן. גם אם אפשר לספר את הסיפור, בלי הפרט הזה. רק הנכד של הרמב"ם, רבי דוד, היה בתימן במשך תקופה מסויימת. בכל אופן רואים, כי הפרטים אינם מדוייקים, והדבר איננו מוסמך.

השלמה בעניין כשרות מצה נפוחה בפסח.

בזמנו דיברתי בשיעור [מוצש"ק תזריע מצורע התשע"ה], בנוגע לשאלתו של הרב הראל צובירי הי"ו, בקשר למצה הנפוחה. הוא שמע את השיעור, וכתב לי כך, יישר כוחו על שהקריא את מכתבי ופלפל בדברים, ואכן כמו שביררתם, שושנת המלך הביא את דברי מהרי"ץ כדבריכם, וכן מה שדקדקתם מלשון השת"ז והמשנ"ב שאין זה מוסכם להתיר במצות דקות בנפוחה. כל זה נתקבל.

התייחסות מרן שליט"א למ"ש בספר "אוצרות התורה" [פרשת שמיני] בנוגע לביקורו של הרמב"ם בארץ תימן וכו', ודחיית הדברים הנ"ל.

לסיום, ברצוני לציין כמה דברים.

ראשית, ידידנו הרב אבישי מהאצרי הלוי הי"ו הראה לי, כי בספר אוצרות התורה [בפרשת שמיני] כתוב איזה דבר, אשר אולי צריכים להגיב עליו.

כתוב שם כך, מעשה נפלא אירע בזמן הרמב"ם, סופר מפי הגר"ח מבריסק זצ"ל, ומובא מכתב ידו של המגיד מריטובה, הגאון ר' יששכר בער זצ"ל, וזה לשונו:

קורא יקר הט אזניך לאשר אספר לך, מה ששמעתי מפי הצדיק אדמו"ר הגאון רשכבה"ג מו"ה חיים סאלעווייצ'יג, מקהילה קדושה בריסק, בזמן ביקורו של הרמב"ם בתימן, שמעתם? כידוע לכל. הדבר איננו ידוע לאף אחד, אבל הוא כותב כי ידוע לכל, שהרמב"ם ביקר בארץ תימן. נתוודע אליו גאון אחד מגאוני הזמן. ואחר ששב הרמב"ם לביתו, היה הגאון הזה כותב אליו שאלות ותשובות, תמידין כסדרן. פעם אחת, הגיע אליו מכתב מהגאון ההוא, ובגליון קושיא גדולה בפילוסופיא. ויהי בקרוא הרמב"ם את הקושיא, מאוד נתפלא עליה. ותוך שהוא אוחז את ראשו בידיו, אמר, קושיא כזאת, איך יעלה על דעת יהודי בראשו? קושיות כאלה, אינן עולות על דעת העברי, אלא אם כן נפשו היא נפש טמאה. ונמנע מלהשיבו מענה על קושייתו.

במשך תקופת ימים, המשיך האיש לשגר עוד כמה מכתבים, עד אשר הרמב"ם הרגיש הכרח להשיבו. וכל תשובתו אל הגאון היתה, צא ובדוק את השוחטים ובודקים בקהילתך.

עם קבלת המכתב, מילא הגאון אחר הוראתו. ואז גילה, כי זה שלש עשרה שנה, האכילו לו ולכל העיר נבלות וטריפות, ומזה נטמאה נפשו בו, אשר גם גאון כמותו בא לכדי שאלה של מינות ואפיקורסות.

ברוך ה', על עיקר שאלותינו, הוא קיבל מענה, והדבר הרגיע אותנו. אבל יש לו עוד כמה שאלות נוספות, לגבי העניין הזה, עוד כמה דברים קטנים, אולם אין כעת המקום לפלפל בזה, לכן בל"נ אענה לו על כך בכתב, אשלח לו את התשובה לאחר שהיא תודפס.

הערת מרן שליט"א בנוגע להקדמת הספר פסקי מהרי"ץ – שערי טהרה, שיצ"ל כעת במהדורה חדשה.

דבר נוסף שרציתי להעיר, בקשר לפסקי מהרי"ץ – שערי טהרה, אשר זכינו ב"ה שיצא לאור בזמן האחרון, במהדורה חדשה ומשוכללת. ויהי רצון מלפני המקום ב"ה, שיזכה בקרוב להשלמת שאר הכרכים. אבל כבר אמרתי להרב ניר טיירי הי"ו, מנכ"ל מכון פעולת צדיק, כי בטעות נשכח ממני לציין בהקדמה, עוד שמות של כמה תלמידי חכמים, אשר עזרו בהגהת הספר. גיליתי זאת רק כעת, לאחר ההדפסה. לכן, לכל הפחות אשלים זאת כעת.

הראשון, זהו הרה"ג אורן צדוק שליט"א, מו"צ בבית ההוראה פעולת צדיק, אשר נתן לי בזמנו רשימה שלתיקונים בספר, שגיאות דפוס שהיו פה ושם, ואכן התיקונים נכנסו בספר. אבל מרוב המהירות והעומס, כיון שזה היה מונח על דפים במקום אחר, שכחתי לציין את שמו בהקדמה.

כמו־כן מצאתי רשימות נוספות, מלפני כמה וכמה שנים, ונזכיר כעת את כולם לטובה ולברכה. הרב ינון שרעבי, הרב רחמים אריש, הרב נעמן אבטליון, הרב מתניה דריין, הרב ירחי אברהם, הרב נתנאל בן דוד, הרב דוד מזרחי, הרב רונן גברא, הרב חיים עוזאני. הם למדו אז אתנו בכולל-ערב של פעו"צ, כאן בביהמ"ד, וסייעו בהגהת הספר הזה כמיטב יכלתם. המקום ב"ה ימלא את כל משאלות ליבם לטובה.

ומצאתי עוד, כי הרב דוד צפירה הי"ו מהעיר נתיבות ת"ו, גם הוא שלח אלי כמה תיקונים לספר זה, ביחד עם עוד כמה שאלות. התיקונים אכן נכנסו בספר, אבל לגבי השאלות, אולי בלי נדר אשיב לו בכתב, בצירוף עוד כמה נושאים אחרים.

נזכיר לעצמנו, כי כעת כבר עברו יותר מארבע שבועות, של ימי ספירת העומר. אנחנו כבר אחרי מחצית ימי העומר, ואנו מתכוננים לחג השבועות שיבוא עלינו לטובה ולברכה. א"כ צריכים להרגיש, כי הזמן דוחק, וצריכים להתכונן כמה שיותר מהר לזמן מתן תורתנו. הזמן קצר והמלאכה מרובה.

והמקום ברוך הוא יסייענו על מעשי רצונו, וימלא כל משאלות ליבנו לטובה, אכי"ר.

הודעה חשובה ל"מנויים לחיים".

זיכנו השי"ת ברוב חסדו,
ומרן שליט"א נתן את הסכמתו,
להקדיש מזמנו היקר והעמוס לרוב בענייני הכלל והפרט, על מנת לעיין ולהגיה את השיעורים השבועיים קודם הדפסתם, ולתקן בהם את הצריך תיקון, וכן להוסיף עניינים והערות ומקורות נוספים, אשר לא נאמרו בשיעור המוקלט.

אי לכך, הדפסת השיעורים ושליחתם ל"מנויים לחיים", תלויה בעומס המוטל על כתפי מרן שליט"א באותה התקופה, וכן בסיבות טכניות נוספות, כגון עיכובים בהקלדה או בעריכה, אשר אינן תלויות בנו, ובפרט בחדשי החגים, בשמחות משפחתיות וכדומה.

אנו מבקשים מראש את סליחתכם על העיכוב, ומקווים להשלים בעה"ת את כל השיעורים החסרים בהקדם האפשרי. ברוכים תהיו.

מערכת "שערי יצחק"
שע"י מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב